

De Poemp



DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 89 □ 01-03/2016 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

2016



En vrede is...

*E*n vrede is zonder verbazing de bloemen zien volwassen worden, het koren hard in de aren, de kinderen teer voor de toekomst, de angst, een vertelsel van vroeger.

En vrede is nooit weer een kerkhof van kinderlijke gehelmden, is nooit meer de leugen van leuzen waarmee zich de levenden paaien, is nooit meer een dansend dundoek tot lijkwa gestrekt en gestreken.

En vrede is ademhalen en jong zijn en zachtjes vergrijzen, een dorp vol verrukkelijk waaien, een stad met geruchten van water, een eindeloos land dat bestaat.

Anton van Wilderode.



Meer dan 1200 jaar oude waterput van het Mussenpad gerestaureerd!

Begin april 2008 werd in de nieuwe verkaveling van het Mussenpad in Nijlen een proefsluivenonderzoek uitgevoerd. Er werden onder meer twee houten waterputten ontdekt die dateren uit de vroege middeleeuwen (5de tot 9de eeuw). Kort na de opgraving werd beslist om de volledige, vierkante waterput met boomstam (de meest noordelijke) te restaureren. 28 planken of delen van planken en vier hoekpalen vormden de vierkante opbouw, drie stukken de boomstam. De behandeling had drie doelen: het verval van het hout stoppen en de schade tot een minimum terugbrengen, het object voor zeer lange tijd behouden en het hanteerbaar maken voor expositie of onderzoek.

Na een oppervlakkige reiniging met water volgde een behandeling met een biocide, om bacteriën en schimmels te doden. Daarna ging het hout in een bad met gedemineraliseerd water aangelengd met polyethyleenglycol (PEG). PEG dringt diep in de cellen en verstevigt het hout. Dat voorkomt dat het verder zou vervormen of splijten. In een volgende fase werd het hout bij min 40°C gedroogd en werden de losse delen verlijmd. Ten slotte kwamen de stukken in hun originele positie op een speciaal ontworpen, permanente drager terecht.



De gerestaureerde waterput krijgt een vaste stek in de inkomhal van het nieuwe gemeentehuis in Nijlen, vlak bij de plek waar hij meer dan 1200 jaar lang in de grond gezeten heeft!

(Met hartelijke dank voor de info en foto's aan de Dienst Erfgoed van de provincie Antwerpen, inzonderheid aan de heer Ignace Bourgeois. Lees meer pagina 2).

Grootschalige smidseactiviteiten tijdens de 'donkere middeleeuwen' aan het Mussenpad in Nijlen



foto Walter Caethoven

De tweede waterput van het Mussenpad in Nijlen wordt in april 2008 voorzichtig uitgegraven.

Enkele jaren geleden maakten we in De Poemp al melding van de resultaten van de archeologische opgraving aan het Mussenpad in Nijlen. Intussen is het wetenschappelijke onderzoek afgerond en gepubliceerd en heeft de provinciale dienst Erfgoed er ook een archeologiebrochure aan gewijd. De interessantste sporen van de opgraving zijn twee waterputten. Deze zijn integraal onderzocht en leren ons veel over de leefomgeving en de activiteiten van de toenmalige bewoners van het Mussenpad. We lichten hier kort deze aspecten van het onderzoek toe.

De waterputten zijn gebruikt in de eerste helft van de achtste eeuw na Christus, het begin van de Karolingische periode. In beide putten samen vonden de archeologen in totaal 55 kilogram ijzerslakken. Ze wijzen erop dat er ruw ijzer werd gesmeed tot gezuiverde ijzerblokken en/of tot ijzeren voorwerpen. De massa slakken komt overeen met een maximale productie van zowat 500 kilogram aan ijzeren objecten. Deze grote hoeveelheden laten vrijwel zeker toe te stellen dat er grootschalige ijzerproductie heeft plaatsgevonden op of in de buurt van de vindplaats. Een dergelijke productie oversteeg wellicht de lokale vraag en was dus deels voor de export bestemd. Wat er

juist gemaakt werd, en waarom in zulke hoeveelheden, zullen we echter nooit weten.

Het ecologische vondstenmateriaal, de resten van planten en dieren, van beide waterputten laat de archeologen toe een goed beeld te schetsen van het vroegmiddeleeuwse landschap en het landgebruik op en rond het Mussenpad. Het was een vrij open omgeving die vooral uit akkers bestond, (deels) omringd door bossen, heggen of hagen. Graslanden, bestemd voor veeteelt, waren in mindere mate aanwezig. Wat er werd geteeld, is moeilijker uit te maken, maar rogge, gerst, haver en vlas zijn zeker goede kandidaten. Daarnaast kwamen ook zaden en vruchten aan het licht van noten en fruit zoals hazelnoot, zoet/zure kers, sleepruim, braam, framboos en vlier. Koriander is het enige teruggevonden keukenkruid. IJzerhard (verbena) en kruipend zenegroen kunnen gekweekt zijn omwille van hun medicinale werking. Misschien werden die planten samen met onder andere de koriander, gekweekt in een naburige tuin.



Benieuwd naar meer of gedetailleerde resultaten van dit onderzoek? De brochure is gratis verkrijgbaar bij de dienst Erfgoed van de provincie Antwerpen. Je kan de brochure aanvragen via cultuurloket@provincieantwerpen.be of via het nummer 03/240.66.30. Meer erfgoedpublicaties vind je op <http://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dcul/erfgoedpublicaties.html>. Het wetenschappelijke artikel is integraal downloadbaar via <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/RELT/12/RELT012-001.pdf>.

Ignace Bourgeois

Contact: ignace.bourgeois@provincieantwerpen.be



foto Walter Caethoven

Tussen de Vogelzangstraat en de Krekelbeek werd ongeveer een halve eeuw geleden de Sluierhoeve opgericht.

Het Seppeke (tussen de Nete en de Krekelbeek) was metertijd een cafeetje geworden. Ouderen herinneren zich nog die twee wit geschilderde huizekens, die daar stonden net alsof ze als twee trouwe honden het wad moesten bewaken.

“Kousen en klompen werden hier uitgetrokken om door het water te waden. Aan dat doorwaden was soms een plezante kant verbonden. Meer dan een stuiver werd er verdiend door het vrouwvolk op de rug te nemen en over te dragen. Vele boeren en voerlui hebben er uren gewacht op het lage tij om met kar en paard door de Nete te rijden. Na het verhogen van de dijken kwam er een ‘bac’ of een overzet. Deze omgeving "was een paradijs voor dagjesmelkers, dichters en dro-



mers, voor stropers en palingvissers en de vele harde wroeters die Kessel-Statie toen kende. Er werden tussen pot en pint sterk gekruide verhalen verteld... Schippers met trekschuiten legden aan om hun trekpaarden te laten drinken en deden zichzelf te goed aan het heerlijke gerstenat van 't vat. Een enkele keer bleven ze er zelfs overnachten.” (Herman Van Regenmortel)
 De “overzet” werd in dienst gehouden tot in 1935-1936. Tijdens de oorlog 1940-1945 verviel 't Seppeke (zuid) haast tot een krot, tot de Lierse architect Fr. Thoen de bouwval kocht en er een mooi, idyllisch buitenverblijf van maakte. Spijtig dat het voor de verhoging van de dijken moest verdwijnen.
 Felix Timmermans, hier in de omgeving van het Badhuis helemaal geen onbekende, liet zich blijkbaar inspireren door deze twee huizekens:

>

De Kleine Nete van Lier tot Sas 3 in Grobbendonk (2)



De Netevijvers, vlak bij taverne De Beemden: een uitverkoren, lieflijk rustpunt.

“De late zondagnamiddag hong vredig, kalm en stil over de duizend hooioppers, die riekend in de wijde beemden waren... Over de Nethe, aan de verre witte huizekens, was er traag harmonikagespeel, en een grote klok dommelde voor 't avondlof. Op de Netedijk, en in het hooggetijdewater zuiver weerkaatst, gingen twee kinderen, een in 't rood en een in 't wit, met hun armen vol paardenbloemen, en een zwert spitsken liep snuffelend achteraan. Het licht scheen uit den grond te komen”.

In de Krekelbeek, tussen 't Badhuis en het bruggetje over deze beek bevond zich 't Zwemputteke, waar deze waterloop haast zo breed was als de Nete zelf. Daar zijn vele oudere inwoners van Kessel-Statie in het niet al te diepe water als kind komen ‘pallepoteren’ (in het water plonsen) en moeders hun klein grut wassen... Trouwens, wie had er in die tijd een badkamer? Ook op de Kromme Ham op de Kloosterheide en aan de Zandplaat, gelegen tussen de Broechemsesteenweg en Sas 3 in Nijlen, werd veel gezwommen, maar dat deed men ook nog op andere plaatsen.

Wilde men van Kessel naar Emblem, dan moest men nog eerst voor het wad aan 't Seppeke de Krekelbeek oversteken. Deze waterloop is een oude bedding van de Nete. Ze vloede een heel eind van 't Seppeke als een rivierarm uit de Nete en mondde er aan het Badhuis terug in uit. De beemden tussen beide lagen dus op een smal, langgerekt eiland. Om de scheepvaart te verbeteren werd in 1883 de diepgang van de vaarweg vergroot en de dijken verhoogd. Het gevolg hiervan was dat de wadden verdwenen.

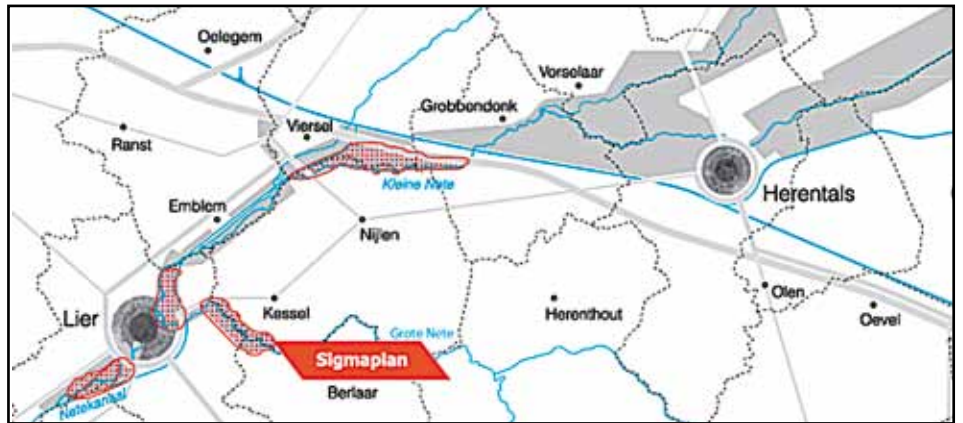
Met de laatste verhoging van de dijken in de tweede helft van vorige eeuw verdwenen deze twee opvallende merkpunten uit het landschap. Vanaf hier is het nog een eindje wandelen om de taverne de Beemden, mooi gelegen onder de hoge Netedijk aan een grote vijver, te bereiken. Tijdens de prille lente, de warme zomermaanden en het milde najaar, is dit een zalige plek om van de natuur, van een drankje of wat lekkers én het prachtige uitzicht op de vijver te genieten.

Tussen de Vogelzangstraat en de Krekelbeek werd ongeveer een halve eeuw geleden de Sluierhoeve of het Reservaat, juist voor de oude grens met Nijlen opgericht (*lees meer op blz. 6*). De Vogelzangbeemden gaan hier naadloos over de oude grens tussen Kessel en Nijlen in de Heerbeemden over. Deze benaming is duidelijk een herinnering aan soldaten, die hier ooit hun tenten hebben opgeslagen. Een eindje verder aan de Vogelzangstraat bevindt zich, in een eenzame omgeving, de vroegere Vogelzanghoeve, een heel oude, grote schranshoeve omringd met brede grachten, wat vroeger nodig was omwille van de veiligheid. De Kesselse pastoor Luyten (van 1578 tot 1594), later landdeken benoemd, noteerde dat deze hoeve deel uitmaakte van zijn parochie. Tussen haakjes: de grens tussen Nijlen en Kessel werd in het Goor (naast de Grote Steenweg tussen Kessel en Nijlen, voor de fusie de Nijlensesteenweg geheten), in noordelijk richting tot aan de Kleine Nete in onderling akkoord van beide dorpen pas definitief vastgelegd in de 19de eeuw.

Een eindje verder kan men via een zijweg de bovengenoemde taverne 'De Beemden' bereiken en vervolgens over de Netedijk de Broechemsesteenweg. Deze aanvankelijk smalle kasseiweg naar Broechem, had voor de aanleg van het kanaal veel te lijden van de jaarlijkse overstromingen van de Nete, die heel de vallei tussen Lier en Viersel blank zette. Tijdens vele winters was het één grote ijsvlakte, ideaal voor de schaatsfanaten. De beemden en het aanpalende winland lagen soms maanden onder water. Na herhaalde klachten van de aanpalende dorpen schoot het provinciebestuur in actie. De gemeente Nijlen stelde zelfs een 'achtpuntenprogramma' op, dat naar "de bevoegde commissie" in Herentals werd verzonden. In hoeverre hiermee rekening gehouden werd, is niet duidelijk. Tijdens het Hollandse bewind, dus voor 1830, zou de Nete bevaarbaarder gemaakt zijn. (J. Bastiaens)

Voorbij de hellende oprit van de kanaalbrug kan men via een baily- of een meccanobrug, die nog niet zo lang geleden vernieuwd werd, de Nete oversteken. Maar we blijven dezelfde oever volgen en wandelen in de Molbeemden. Deze naam roept een herinnering op aan een in de buurt gelegen (water)molen, reeds vermeld in 1531. De Nete was hier op vele plaatsen zo ondiep, dat men tussen de Broechemsesteenweg en Grobbendonk niet minder dan negen doorwaadbare plaatsen telde. Bij eb was het onmogelijk om te varen. Zelfs met paard en kar werd op verschillende plaatsen de rivier overgestoken. Vanaf 1837 werd op initiatief van het provinciebestuur begonnen met het wegwerken van de scherpste bochten en meanders en het verhogen van de dijken. Ook werd beslist om 4 houten sluisen te bouwen tussen Lier en Herentals. Later is er sprake van zelfs zes nieuwe sluisen.

Voorbij Sas 2 watert de Nijlenbeek, die dwars door Nijlendorp vloeit, af in de Nete. De oude naam hiervan is Willebortsche voort, zoals ze



Het Sigmaphan Beneden Nete en Kleine Nete wil Lier, Duffel, Nijlen, Zandhoven en Grobbendonk beter beschermen tegen overstromingen.

verscheidene keren in de loop van de 15de eeuw in de Lierse schepenakten vermeld wordt. Volgens oude bronnen zou deze benaming een vage en verre herinnering zijn aan Sint-Willibrord, die hier in de bekeringsperiode het christelijke geloof gepredikt heeft. Ook in Viersel, aan de overkant van de Nete, vindt men een Willibrordusbeek. De kerken van beide dorpen hebben deze heilige als patroon. Het doopsel werd in het begin van het christendom toegediend in bronnen en in waterlopen. Het zou dus best kunnen, dat Willibrord hier in deze beken of nabij deze beken de plaatselijke bevolking heeft gedoopt. De historicus Kanunnik Floris Prims, afkomstig van Grobbendonk, vond dit maar niets: deze beken kwamen volgens hem daarvoor niet in aanmerking wegens te modderig.

Tussen Sas 2 en 3 bevinden zich de Strepen, de Laakse-, de Elsendoncksebeemden en de Hoogdonken. De benaming donk wijst op (iets) hoger gelegen gronden. Voorbij de Broechemsesteenweg liggen aan de overkant van de Nete onder Nijlen en gedeeltelijk onder Viersel het Molenbroek, het Varendonksgebroekt, de Buvels en de Hoge buken.

Hier, in de omgeving van Sas 3, wordt de Netevallei smaller. In de groene, al beboste omgeving ligt het nog goed bewaarde Sas 3 en het in 2009 gerestaureerde sashuisje. Dit werd een tijd bewoond door Lia Timmermans, een dochter van... 'de Fee' van Lier. Hier, net in Grobbendonk, eindigt ons verhaal zoals het begon: met Felix Timmermans.

Frans Lens.

Sas 3 in Grobbendonk. (Foto Walter Caethoven)



Oase bij de Nete: de Sluierhoeve

In de beemden van de kleine Nete, tussen de Vogelzangstraat en de Krekelbeek juist voor de grens met Nijlen, werd ongeveer een halve eeuw geleden 't Hertenhof, 't Reservaat of de Sluierhoeve gebouwd. Ze ontleende deze laatste, poëtische naam aan de mistbanken die hier vaak als een sluier over het vochtige en moerassige landschap zweven.



foto Walter Caethoven

De Sluierhoeve anno 2015 : een oase van rust. Vooraan rechts de kapel.

De Lierenaar J. Dierckx, een sociaal bewogen man die er warmpjes in zat, wilde hier met een deel van zijn vermogen een boerderij optrekken. Een hoeve op drassige grond en in een verwilderde omgeving? Aanvankelijk werd hij voor een halve gare aangezien: wie wil er nu gaan boeren op een stuk natte, verzuurde grond?

Maar de boer in spe, de nieuwe eigenaar, ploegde stilletjes voort... en bleef, ondanks alle negatieve kritiek, vanaf 1964 rustig een voor een aan elkaar grenzende, waardeloze beemden opkopen, en dit voor een prikje. De verkopers waren dik tevreden, dat ze aan deze niets opbrengende gronden nog wat konden verdienen. Ook de nieuwe eigenaar was er gelukkig mee. Hij had een droom die hij wilde verwezenlijken: hij zou

hier een stukje paradijs bouwen, een warm oord niet voor hem persoonlijk, maar, toegankelijk voor iedereen. De voorwaarde die Stedenbouw stelde om daar een boerderij te mogen bouwen luidde, dat hij in deze hoeve viervoeters moest kweken. Nadat hij een bouwvergunning had weten te bekomen, vingen de werken aan.

Deze voorwaarde had Dierckx behendig weten te omzeilen: herten zijn toch ook viervoeters en die zou hij hier kweken.

Op een dag kwamen zware kranen diepe, brede grachten en vijvers graven om het terrein op te hogen en droog te leggen. Hierop kwam, haast onzichtbaar vanaf de weg, een merkwaardig complex tot stand. Het witte hoofdgebouw werd opgetrokken als een eenvoudige Kempense

langgevelhoeve: een grote, rechthoekige 'boerderij' onder een rood pannendak. Tegen de achtergevel, de noordkant, werden twee vierkante torens met blauwe daken gemetseld, die tot boven de nok van het hoofdgebouw reiken. De torens werden wit geschilderd. Dierckx was niet alleen heel sociaal, maar ook een overtuigde christen: naast de hoeve werd zelfs een kapel gebouwd, bekroond met een klokkentorentje.

Acht jaar na de aankoop van de eerste percelen liepen de werkzaamheden ten einde en stond de Sluierhoeve klaar om bezoekers te verwelkomen, zowel in als rond de boerderij. En dieren? Hij kocht een 20-tal... herten aan. Deze waren onmiddellijk "thuis" in deze rustige, waterrijke omgeving, waar ze zo vrij als in het wild mochten rondlopen en in het water duiken.

Geregeld organiseerde de eigenaar 'opendeurdagen' en verhuurde hij zijn uitverkoren oase voor allerlei doeleinden. In de 'Sluierhoeve' was een zaal waar iedereen welkom was en rustig een pintje kon drinken. Ook de kapel werd gebruikt: er werden kerkelijke diensten in gehouden, huwelijken ingezegend, kindjes gedoopt...

In dit merkwaardige geheel kon iedereen genieten van de rust en de stilte van de omgeving met zijn waterpartijen waarin drie eilanden lagen, door de eigenaar Mallorca, Sardinië en Sicilië genoemd. Rond dat laatste eiland kwamen zijn vrienden en vriendinnen roeien en zwemmen.





Zijn paradijs werd stilaan wijd en zijd bekend: befaamde koks wilden hier hun kookkunst tonen; dokters hun patiënten behandelen... Liefhebbers waren er genoeg om dit kleine paradijs te kopen, maar de eigenaar behield het voor zichzelf en bleef er zelf gelukkig en trots van genieten “te midden van de treurwilgen, cipressen en lijsterbessen bij zijn herten en pauwen”.

De verbruikszaal van het Hertenhof werd gedurende een aantal jaren uitgebaat door Jef Goormans van Kessel-Statie. Maar alle leven is vergankelijk, ook dat van de eerste eigenaar. Het goed kwam na hem in handen van de huidige bewoners.

Nu, een halve eeuw later, ligt dit merkwaardige complex in een volledig afgesloten en ontoegankelijk stiltegebied, het “Natuurreservaat en vijvers Kesselse heide”. Ooit verklopte de bouwheer het volgende: “Op dit gevaarlijke stuk grond heb ik met weinig geld en een beetje slimmigheid een stukje paradijs gemaakt”. En dat is het nog altijd.

Nu is het heel stil geworden in dit paradijs. En waar zijn de herten gebleven? Misschien hebben enkele in de verwilderde en ontoegankelijke omgeving ten noorden van de Sluierhoeve aan de overkant, tussen de Krekelbeek (een oude bedding van de Nete) en de Kleine Nete, een nieuw paradijs gevonden in de buurt van de grote vijver en taverne “De Beemden?”

Frans Lens.

Bron: Panorama, nr. 25, 19 juli 1964. Met dank aan Jef Goormans en Chris Dieltjens voor de medewerking.

De Poemp gedenkt genegen...

... **Tille Van der Hoeven**, weduwe van Frans Van Tendeloo. Tille werd geboren te Nijlen op 5 december 1920 en overleed in het WZC Heilig Hart te Nijlen op 25 september 2015. Zij was een goedlachse dame en een trouwe Poemplezeres vanaf het eerste uur. Meermaals deed De Poemp een beroep op haar feilloos geheugen, voor al wat het reilen en zeilen van onze gemeente in de vorige eeuw betreft. Waarvoor bedankt, Tille!

... **Gaston Luyten**, alias “de Stonne,” werd op 1 juli 1947 te Nijlen geboren en stierf op 13 september 2015. Hij was de bijzonder geliefde cafébaas van de Breugelhoeve en een trouwe Poemplezer. Steeds klaar om met een klinkslag iemand op te beuren en te helpen, zal hij door zijn levenspartner Miranda Roelants en zijn talrijke vriendenkring blijvend herinnerd worden. Dag, beste “maatje” Gaston!

... **Armand Stoelen**, echtgenoot van Jozefa Verhaegen, werd geboren te Kessel op 29 januari 1935. Dit trouw Poemplid overleed in de huiselijke kring op 12 februari 2015. Rust zacht, Armand.

... **Frans Verhoeven**, weduwnaar van Frida Maris en levenspartner van Gusta Sluyts, werd te Nijlen geboren op 23 augustus 1939. Na een korte ziekte is hij 10 augustus 2015 zachtjes overleden in het WZC Sint-Jozef te Kessel. Slaap zacht, Frans.

... **Jos De Ryck**, abonnee van De Poemp, werd te Nijlen geboren op 5 september 1929 en is zachtjes ingeslapen in WZC Sint-Jozef te Kessel op 19 juli 2015. Zo bericht ons zijn dochter Martine. Op het ontroerende gedachtenisprentje lezen we onder meer: “Toen de ziekte zijn geest bijna volledig had overgenomen, voelde onze va zich precies minder thuis op de plaats waar hij 60 jaar had gewoond en verlangde hij naar zijn geboortehuis, waar zijn ouders wel ongerust op hem zouden wachten.” Rust zacht in het Vaderhuis, Jos.

... **Herman Verschaeren**, trouw Poemplezer uit Lier, overleed op 16 augustus 2014. Echtgenote Myriam Stuyck verhuisde ondertussen naar Berlaar, zo deelde zij ons mee. Uw nieuwe adres werd genoteerd, beste Myriam. Onze deelneming bij het heengaan van uw man.

... **Rosa Wagemans**, weduwe van Jozef Kegelaers en levenspartner van Karel van Limbergen, werd te Herenthout geboren op 13 november 1950. Ze overleed bij een tragisch ongeval op 17 oktober 2015 te Houthalen. We zullen de lieve “juffrouw Rosa” van “het schooltje in ’t groen” beslist niet vergeten. Onze oprechte deelneming aan de familie en speciaal aan de zonen Johan, Gui en Wim.

De Kwes ofte Aelaerts

In Poemp 33 stond op blz. 11 een bericht van Irène Van Cleemput uit Brasschaat over Nijlen en de Kwes (ofte Aelaerts). Daarin schreef ze over een smisse die aanleunde tegen het klooster ter hoogte van den Doornboom. Die houten smisse was de werkplaats van smid Cornelius Aelaerts.



Is dit misschien een oude foto van "onze" smid?

Door een gelukkig toeval en Herman Mercelis kunnen we wat meer over hem vertellen. Hij bezorgde ons het trouwboekje van zijn overgrootvader Carolus Aelaerts, metser, te Nijlen geboren op 24 september 1844. Die huwde op 22 september 1876 met Theresia Laenens. Als ouders staan Cornelius Aelaerts en Juliana Broecheven vermeld.

Bij zijn huwelijk was Corneel hulpsmid. Volgens Irène Van Cleemput is hij door zijn huwelijk in de smederij van zijn schoonbroer Broecheven terechtgekomen.

De smederij van Aelaerts was een houten woning met opzij de eigenlijke smidse, ook om paarden te beslaan. Ze stond tegen het klooster.

Renilde Aelaerts verbleef er vaak en beschreef de indeling ervan als volgt. Bij het binnenkomen moest



Nijlens eerste klooster of rusthuis.

men enkele trappen af naar een zeer grote woonruimte – keuken. De vloer bestond uit rode plavuizen waarop wit zand gestrooid was. Aan een muur hing een lange plank met daarop alle mogelijke koperen potten en pannen. Ergens was een trap die naar een open overgang leidde waarop de vele deuren van de slaappleatsen uitkwamen. Corneel en Juliana hadden immers een kroostrijk gezin. Zeer kroostrijk zelfs: 17 kinderen, al stierven enkele vlak na de geboorte.

De smederij was gepacht voor 99 jaar en moest afgebroken worden nadat de laatste bewoner overleden was of verhuisd. Volgens ons was dat Sidonia: zij overleed in 1938. Sidonie (Sedderke) was klein van gestalte en droeg steeds een kanten mutsje. Zij was niet gehuwd en verdiende de kost met het strijken van kanten mutsjes.

Eens per jaar was het betaaldag, op het feest van Sint-Elooi (Eligius); de patroon van de goudsmeden en de smeden. Dit viel op 1 december. De boeren kwamen dan op bezoek bij de smid, samen met hun vrouwen. De mannen verdwenen met de smid voor een druppeltje en de betaling van de uitstaande rekeningen. De vrouwen schoven aan een lange Kempense koffietafel : brood, kaas, koeken en

geitenboter. Die “boter” viel minder in de smaak, maar alles geraakte toch op.

Waar August Hermans een smid-kunstenaar was, moet Cornelius eerder een smid-ingenieur geweest zijn, iemand met een technische knobbel. Dat blijkt uit een eveneens bezorgd briefje van 16 juni 1872. Daarin looft de pastoor van Casterle (Kasterlee) de meestersmid uit Nijlen, omdat hij het “hangstelsel” van de klokken in de Kastelse toren zo ingenieus heeft aangepast dat er voortaan slechts 2 in plaats van 4 luiders nodig zijn. Door zijn kundigheid boerde de smid duidelijk goed, zoals blijkt uit een langere brief, een schuldbekentenis van Pastoor G.L. Van de Vorst. Hij was pastoor in Nijlen van 29 september 1849 tot zijn ontslag op 16 november 1882. Hij bleef in Nijlen wonen en overleed er op 20 juli 1891. Stichter van de Nijlense meisjesschool (zie Poemp 51 blz. 5,6,7).

“Voor de aankoop van de eigendom van Cornelius Aelaerts, o.a. kamer en daeraen palende smisse voor de som van duizend francs. Te betalen zodra de smid het huis zal verlaten hebben. Nijlen, sestiende dag der maend Meert 1865;”

Voortgaande op de toevoeging lijkt het een verkoop op lijfrente, want indien de smid overlijdt, mag zijn vrouw er tot haar dood blijven wonen. Die toevoeging gebeurde op 4 Mey 1875.

Rik Claes.

N.B. 1 – Herman Mercelis is de zoon van War Mercelis en Stina Engelen. De ouders van zijn moeder waren Victor, Franciscus Engelen en Sidonia Aelaerts (Sidonie Kwes), een kleindochter van de smid.

N.B. 2 – Corneels bijnaam Kwes zou als volgt ontstaan zijn. Corneel als smid en zijn broer als metselaar werkten soms samen. Vaak hadden ze een dispuut. Dat vond dan plaats in de open smidse, op de markt uitgevende. Toehoorders zeiden dan :”Er is weer kwestie bij de kwessen!”



Lezers schrijven

- **Rudy Dillen** presenteerde tijdens de Nacht van het Kempens Erfgoed zijn boek “Kempisch Noodgeld tijdens WOI – Numismatiek ontmoet Heemkunde” in de Herentalse Lakenhal. Blij dat De Poemp (een klein beetje) kon helpen, beste Rudy. Misschien zit er nog wel een korte bijdrage voor De Poemp in?

- **Maria Van Weert** uit Steenokkerzeel konden we blij maken met enkele ontbrekende nummers in haar reeks “Poempen”. Onder andere het dagboek van vader Nelis kan haar boeien. Maria legt het woord “keskeschiet” uit als een pruts, iets wat er op lijkt, maar het helemaal niet is. Genoteerd, beste Maria!

- **Herman Claes** vroeg als genealoog onze medewerking bij de zoektocht naar de juiste afkomst van Joannes Franciscus Van Rompa(e)y, geboren in 1736, wij vermoeden in Kessel. Weet een lezer er meer van?

- **Ludo Van Camp** vroeg enkele ontbrekende Poempen voor zijn reeks. Ludo gaat ze laten inbinden, schrijft hij. Goede beslissing, Ludo. Blij dat wij u konden helpen.

- In het Davidsfonds Cultuurmagazine schreef men dat in 1987 voor de eerste keer achtkant diamant geslepen werd. Onze vriend **Cois Haverals** uit Vremde dacht dat die datum niet klopte en vroeg om de mening van De Poemp die de vraag aan **Jeroen Janssens** van Kempens Karakter doorgaf. Jeroen schrijft:

Ik vermoed dat er hier sprake is van enige spraakverwarring. De zogenaamde ‘achtkant’ telt 17 vakken of facetten, met name 8 vakken onderaan, 8 vakken bovenaan en de “tafel” (ook bovenaan). Dit was tot na de Tweede Wereldoorlog een heel courante slijpvorm, zeker in de Kempen. Later is men overgeschakeld op “briljant” (57 facetten) en allerlei zogeheten fantasievormen. In het Cultuurmagazine van het Davidsfonds gaat het waarschijnlijk om fantasieslijpsel.

Bedankt voor “den uitleg”, Jeroen!

- **Greet Van Herbruggen** is een actieve gids van het Kempens Diamantcentrum in Nijlen. Zij bereidde “Slapende Slijpers”, een erfgoedwandeling voor. Deze wandeling kreeg tijdens de Nacht van het Kempens Erfgoed flink wat belangstelling. Greet kreeg uiteraard de medewerking van onze heemkring. Welkom bij De Poemp, Greet!

- **Coi Haverals** is een regelmatig lezer en schrijver van De Poemp. Hij verklapte ons dat hij genealogisch verbonden is met Hypoliet Budts via diens moeder Budts-Steylaerts, en eveneens met “de Witte Schuur”, via diens vrouw Scheurmans-Steylaerts. “De Louis was de grootste en rechtvaardigste socialist in Nijlen”, besluit Coi.

De breuk van de Sint-Sebastiaans- of handbooggilde

Schuttersgilden in Nijlen, Kessel en Bevel

Over de schuttersgilden van Kessel, Nijlen en Bevel is tot nog toe bijzonder weinig bekend. Slechts enkele auteurs maken er melding van of hebben er een bijdrage aan gewijd.¹ Enkel Jan Baptist Stockmans besteedde enige aandacht aan de schuttersgilde in Bevel in zijn bekend werk over de geschiedenis van deze gemeenten.² Jef Peeters publiceerde in 2000 een artikel over de Sint-Sebastiaansgilde van hetzelfde dorp.³ Het meest volledige overzicht van de schuttersgilden op het grondgebied van de huidige gemeente Nijlen vinden we terug in het artikel van Eugène Van Autenboer over de gilden van de Lierse bijvang.⁴

Bij dit alles valt het op dat vooral over Kessel nauwelijks iets geweten is. Zelfs J.-B. Stockmans weet er niets over te vertellen. Op p. 165-166 in het boven vermelde artikel van Van Autenboer wijdt de auteur enkele regels aan de Kesselse Sint-Sebastiaansgilde, weinig in vergelijking met wat hij over andere gilden schrijft.

Samengevat: indirect kunnen we uit de geschiedenis van Kessel afleiden dat er hoogstwaarschijnlijk al in de 16de eeuw een Sint-Sebastiaansgilde moet geweest zijn. In 1606 was een van de vijf altaren in de kerk gewijd aan Sint-Sebastiaan, een altaar dat in 1779 nog aanwezig was en in 1614 werd een schilderij gemaakt waarop o.a. Sint-Sebastiaan was afgebeeld. In of kort na 1665 kreeg de Gulde vanden hantboge van Kessel bij Lier een kaart (reglement) van de hoofdgilde van Leuven.⁵ Van Autenboer werpt terecht de vraag op of de Kesselse gilde een nieuwe kaart kreeg, omdat de oude verloren was geraakt dan wel omdat de gilde opnieuw was opgericht. In 1664 schoot N. Van den Bulcke zich voor de derde maal koning en werd dus keizer, wat er in ieder geval op wijst dat de Sint-Sebastiaansgilde al vóór 1665 actief was. In 1764 ontstond er een geschil in verband met het oprichten van doelen.⁶



Voor een geschiedenis van enkele honderden jaren is dit wel een bijzonder magere oogst. Ook over de afschaffing tijdens de Franse periode

zijn geen documenten overgebleven. Maar over de eventuele (her)oprichting weten we wel dat er in 1819 een klacht is geweest over de oprichting van een tweede Sint-Sebastiaansgilde in Kessel.⁷ Uit het summiere commentaar hierbij mogen we vermoedelijk afleiden dat de oude gilde – ondanks de officiële opheffing – is blijven voortbestaan en dat er daarnaast een nieuwe, met bijvoorbeeld jongere leden, is opgericht. Uit het conflict met de pastoor blijkt immers dat het geschil draaide rond het bespelen van de viool “dont les confrères s’amusent de temps immemorial”. Dit wijst er op dat de oude handbooggilde zijn activiteiten en tradities verder is blijven zetten.

Indirect kunnen we de oorsprong van de gilden van de bijvang van Lier, meer bepaald van Kessel, wellicht nog wat vroeger in de tijd terugplaatsen, nl. tot het begin van de 15de of misschien zelfs het einde van de 14de eeuw. De aanwezigheid van de Kesselse schutters werd in 1416 – na de schutters van Duffel en naast die van de Lierse gehuchten Hagenbroek en Lachenen en de dorpen Nijlen en Bevel, – voor het eerst vermeld in de Lierse ommegang of processie.⁸ Een nog vroegere aanwijzing zou kunnen blijken uit de aanwezigheid van Kesselaars in het leger van de hertog van Brabant toen die ten strijde trok tegen de hertog van Gelre in 1388.⁹ De vraag moet echter gesteld worden of toen reeds sprake was van een georganiseerde gilde. Hoe dan ook, Kessel stuurde al in 1416 schutters naar de Lierse ommegang en vaardigde wellicht in 1388 ook al schutters af naar de hertog van Brabant. In het laatste geval zou de Kesselse gilde ongeveer even oud zijn

als de Bevelse, die in 1383 zou zijn opgericht.¹⁰

De jammerlijke vaststelling dat er zo weinig bekend is over de Kesselse – en bij uitbreiding alle Nijlense – gilden, vindt ongetwijfeld zijn verklaring in het ontbreken van de respectieve gildearchieven. Dit in tegenstelling tot heel wat andere dorpen in de Kempen. Bovendien zal het teloorgaan van de gilden in de loop van de 19de eeuw het verlies van wat eventueel nog overgebleven was, in de hand hebben gewerkt. Ook materiële herinneringen aan deze gilden blijken bijzonder schaars. Enkel in de kerk van Kessel herinnert een beeld van de patroonheilige Sint-Sebastiaan nog aan deze gilde. Twee wereldoorlogen hebben in Nijlen en Bevel eventuele andere overblijfselen definitief uit de geschiedenis gewist.

De Kesselse breuk

Door een gelukkig toeval zijn we onlangs de breuk van de Kesselse handboog- of Sint-Sebastiaansgilde op het spoor gekomen. Naast het altaar, het beeld van de patroonheilige, de vlag en uiteraard het archief met o.m. de caerte (de oprichtingsakte of reglement) en het gildeboek met de ledenlijsten, vormde de breuk een van de belangrijkste gildebezittingen. De zilveren breuk – een keten die doorgaans was samengesteld uit een ketting of keten waaraan een vogel (of (pape)gaai), een borstschild met de patroonheilige, eventueel een rugschild en verder een hele reeks koningsschilden was gehecht – vormde de trots van elke gilde. De breuk was een weerspiegeling van het gildeleven. De door de gildeketen verbonden koningsschildjes waarop de namen van de koningen – gildebroeders die de hoofdprijs bij het koningschieten hadden behaald – gegraveerd stonden, symboliseerden de verbondenheid van de gildebroeders. Heel wat van de gildebreuken groeiden dan ook mettertijd uit tot prachtige, indrukwekkende en waardevolle gehelen. De teruggevonden Kesselse breuk past in dit rijtje, maar



is – zoals ze tot ons is gekomen – heel wat bescheidener van voorkomen dan veel andere gekende gildebreuken. De breuk bestaat uit een zilveren ketting (keten) en twaalf dito koningsschildjes. Uit dat kleine aantal mogen we vrijwel zeker afleiden dat de breuk onvolledig is overgeleverd. Het borstschild met de patroonheilige schijnt te ontbreken, tenzij het oudste van de reeks, het schildje van Wouter Nuyens uit 1675 met de afbeelding van Sint-Sebastiaan en de kleine handboog die eraan is gehaakt, deze rol heeft vervuld. Verder ontbreken de vogel of papegaai en misschien ook het rugschild. Ook het aantal koningsschildjes lijkt ons eerder beperkt: slechts twaalf schildjes zijn bewaard gebleven. Niettemin is de Kesselse gildebreuk een zeldzame getuige van het schuttersleven in Kessel en, naast de in de collectie van de Zimmertoren in Lier bewaarde breuk van de Sint-Sebastiaansgilde van Hagenbroek (Lier), het enige materiële overblijfsel van het ooit zo bloeiende gildeleven in de Lierse bijvang.

Beschrijving van de onderdelen

De verschillende onderdelen zijn op dit moment niet meer aan elkaar bevestigd zoals het eigenlijk hoort, maar worden alle los bewaard. Zo is ook de originele samenstelling en schikking niet meer te achterhalen. De keten (l. 112 cm, b. 1,6 cm) (afb.

1) bestaat uit 102 8-vormige, brede, platte schakels die telkens door middel van twee ringetjes door de ogen met de volgende schakel zijn verbonden. Er is geen slotje, maar er zijn wel twee grotere ringetjes die elk aan één kant door twee ringetjes van de naaste schakel zijn gestoken en aan de andere kant in elkaar haken.

Het gaat hier dus niet om een gewone ketting met eenvoudige ronde of ovale schakels, maar duidelijk om een sierketting. De vorm van de schakels is een flauwe afspiegeling van hét voorbeeld waar in wezen vrijwel alle gildeketens op teruggaan: de beroemde ‘vuurslag’ van de keten van het Gulden Vlies (een vonkende vuursteen tussen twee vuurijzers, die samen wel wat doen denken aan een 8). De wat vreemde schakels kunnen we alleen maar interpreteren als een verre herinnering aan deze schitterende ordeketen.

Elf van de twaalf bewaarde schildjes zijn voorzien van een gegraveerd opschrift en een dito afbeelding:

* Voorstelling van de Heilige Sebastiaan in lendendoek, die tegen een boomstam staat (niet vastgebonden!) met een pijl in de borst, de rechterarm achter de stam en de linker boven het hoofd. Aan weerszijden van de voorstelling staat: wovter // nuyens / schepenen ende // hooftman / deser gvlde // a° 1675. en onderaan kessel (afb. 2).

* Bovenaan cornelius / de hert waaronder een diabolovormig voorwerp (inktpot?; zoutvat?) geflankeerd door het jaartal 17 / 63; hieronder een brandend hart onmiddellijk gevolgd door een tweede naam peeter / van den bulck boven een ploeg waaronder het jaartal 1765 (afb. 3).

* Bovenaan J. de Coulaer / 15 augti 1838, daaronder een ploeg (afb. 4).

* Bovenaan J.G. Van Brandt / Kessel / / 1839 waaronder de voorstelling van een man met hoed en geweer (afb. 5).

* Bovenaan J G Van Brandt / Kessel / 1841, daaronder een steigerend paard (afb. 6).

* Bovenaan A Van Den Bosch / Kessel / 1842, daaronder een man in kleermakerszit op een lage tafel; op zijn schoot ligt een niet nader te bepalen kledingstuk (afb. 7).

* Bovenaan F Wellens / secretaris / Kessel / 1843, daaronder een man op een krugje schrijvend aan een tafel (of op een lei?) (afb. 8).

* Bovenaan G Van Brand / koning / te Kessel 1844, daaronder een hond (afb. 9).

* Bovenaan J Borremans / Kessel / 1846; onderaan een rund (door een onhandige hand gegraveerd) (afb. 10).

* Bovenaan J Schaffenaers, onderaan een hoefijzer (door een onhandige hand gegraveerd) (afb. 11).

* Bovenaan J. Gillemot, daaronder centraal een anker (afb. 12).

* Noch versiering, noch naam (afb. 13).

De bolle (convexe) schildjes zelf hebben alle een vrij eenvoudige vorm en zijn alle bovenaan voorzien van een in de plaat zelf ingewerkt ophanggaatje. Toch is er een verschil tussen de twee oudste en de reeks 19de-eeuwse schildjes:

Het oudste (afb. 2) is het meest uitgewerkt en heeft de vorm van een cartouche of een sterk ingesnoerd schild (13 cm x 11,2 cm). Onderaan hangt een klein handboogje.

Het 18de-eeuwse exemplaar (afb.3) heeft een enigszins rechthoekige schildvorm met bovenaan een verbreding voor het aanbrengen van de zeer eenvoudige, gegraveerde voluten of krullen (12 cm x 10,1 cm).

Deze twee schildjes (afb. 2 en 3) hebben een vrij verzorgd uitgevoerde gravure en steken kwalitatief ook gunstig af ten opzichte van de latere exemplaren.

Alle latere, 19de-eeuwse schildjes (afb. 4 tot 12) hebben een vrijwel gelijke, stereotiepe vorm en verschillen hoofdzakelijk door hun afmetingen (ca. 12,5 / 11,2 cm x 8,9 / 7,4 cm). Ze hebben alle een onderaan puntig toelopende vorm en een insnoering



Sluiting ketting, detail.

boven het midden. De hoeken bovenaan zijn ingebogen.

Alle 19de-eeuwse schildjes (behalve 11 en 12) hebben langs de rand een redelijk brede maar fijn gegraveerde boord in de zogenaamde trembleersteek (zigzag). Bij de 18de-eeuwse exemplaren ontbreekt deze versiering maar bestaat ze uit een dun lijntje (afb. 2) of een smalle zigzaglijn op ca. 0,5 cm van de rand (afb 3).

Het feit dat één schildje noch opschrift noch versiering draagt – op een omlijsting na – wijst er wellicht op dat de gilde zich vooraf bij een zilversmid een aantal ‘geprepareerde’ schildjes heeft aangeschaft om er dan, te gelegener tijd, de naam van

de nieuwe koning en een afbeelding op te laten graveren, vermoedelijk door een medebroeder. Dat verklaart meteen ook waarom de meeste van de afbeeldingen vrij onhandig zijn uitgevoerd terwijl de omlijsting wel erg zorgvuldig is uitgewerkt. De teksten zijn wel vrij professioneel uitgevoerd.

Wie ging er achter deze namen schuil?

Slechts bij twee van de bovenstaande namen komen we direct iets meer te weten over hun beroep of functie. Zo staat op 1 duidelijk vermeld dat Wouter Nuyens in 1675 schepen en hoofdman van de gilde was. Dat wordt ook bevestigd door de lijst van schepenen van de Lierse bijvang, waaruit blijkt dat Wouter Nuyens van 1670 tot 1680 schepen van de (Lierse) bijvang was.¹¹ Uit het opschrift weten we nu ook dat hij hoofdman van de handbooggilde is geweest. Dat is op zich niet onverwacht; het kwam wel vaker voor dat personen die een bepaalde taak op zich hadden genomen ook op andere terreinen verantwoordelijkheid opnamen. Wellicht behoorde hij ook tot de welgestelde ingezetenen van Kessel. Slechts op één schildje is ook onduidelijk het beroep vermeld: bij F. Wellens (afb. 8) staat gegraveerd secretaris, waarmee verwezen wordt naar diens functie van gemeentesecretaris van Kessel.

Hoewel slechts op één schildje uitdrukkelijk vermeld is dat de persoon koning was (afb. 9: G Van Brand / koning), mogen we ervan uitgaan dat dit ook voor alle andere personen opgaat. Iemand die in een bepaald jaar de hoofdvogel had afgeschoten, was volgens de traditie immers verplicht zulk schildje te laten maken en aan de breuk te hangen.

Onder de namen op de andere schildjes blijken hoofdzakelijk landbouwers (afb. 3, 4: ploeg; 10: rund) of aanverwante beroepen voor te komen, zoals een hoefsmid (afb.11: hoefijzer), een jager of boswachter/jachttopziener (afb. 5: jager, geweer, 9: hond) en mogelijk ook een veehouder of veekoopman (afb. 6, 10: paard, rund),

maar wellicht ook een schipper of bootvisser (afb.12: anker). Eén afbeelding zou kunnen wijzen op een beroep als secretaris of koster (afb. 3: inktpot?) en een ander op een kleermaker (afb.7: man in kleermakerszit). De meeste gegraveerde afbeeldingen geven dus hooguit aanwijzingen. Over de precieze interpretatie blijven we meestal het antwoord schuldig. Bij 5 en 6 (J.G. Van Brandt) gaat het waarschijnlijk om dezelfde persoon en G. Van Brand (afb.9) zal hoogstwaarschijnlijk wel een nauwe verwant geweest zijn.

Een onlangs gepubliceerde lijst uit 1823 met patentplichtigen in Kessel helpt ons voor een stukje bovenstaande gissingen te controleren.¹² Uit die lijst blijkt dat J.-B. Schaffeneers (afb.11) inderdaad grof- of hoefsmid was en een zekere Francis Vandenbosch, samen met zijn niet bij name genoemde zoon, kleermaker was. Wellicht is die zoon te identificeren met kleermaker A. Van Den Bosch die zich in 1842 koning schoot (afb.7). Of we Franciscus Wellens, die op het schildje (afb.8) uitdrukkelijk vermeld staat als secretaris, mogen vereenzelvigen met de korenmolenaar en meelverkoper uit deze lijst, mag betwijfeld worden, tenzij de man een tweede beroep had of, vóór hij secretaris werd, een ander beroep uitoefende. Eerder mogen we ervan uitgaan dat de twee verwant waren. Het valt trouwens op dat vele familienamen, zowel die op de schildjes als die in de beroepenlijst, ook nu nog in Kessel voorkomen.

Verder historisch en genealogisch onderzoek kan op een vrij eenvoudige wijze meer gegevens bovenspitten, maar hiervoor ontbrak ons helaas de tijd. Misschien kunnen bestaande stambomen van Kesselse families

Marc Mees.

(wordt vervolgd)

Eindnoten

- 1 We willen hier in het bijzonder Frans Lens bedanken voor het leveren van een aantal historische gegevens en verwijzingen naar literatuur over de Kesselse schuttersgilden.
- 2 J.-B. Stockmans, *Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nylen, Emblehem en Gestel, Lier*, 1910.
- 3 J. Peeters, *De Sint-Sebastiaansgilde van Bevel*, in: H. Budts, W. Caethoven, F. Lens e.a. (red.), *Sprokkels uit Bevel, Kessel, Nijlen, Nijlen*, 2000, p. 56-60.
- 4 E. Van Autenboer, *De Gilden van de Lierse Byvanck*, in: *Lira Elegans*, 5, 1995, p. 145-169.
- 5 Id., o.c., p. 165; E. Van Autenboer, *De Sint-Sebastiaansgilde van Leuven, hoofdgilde van Brabant, geeft caerten (1665-1736)*, in: *Taxandria*, n.r. 42-43, 1970-1971, p. 13 (nr. 21) en 47.
- 6 E. Van Autenboer, *De Gilden van de Lierse Byvanck*, in: *Lira Elegans*, 5, 1995, p. 166.
- 7 Onder meer een klacht van J.B. Daems, De Vos en Sprangers (15 januari 1819 en een conflict met de pastoor (11 juli 1819). Rijksarchief Antwerpen, Provinciearchief, Hedendaags archief van Kessel, 11: Schepencollege (met dank aan Frans Lens).
- 8 M. Mees (red.), *Gedenkwaardige memorie van Lier. De oudste stadsbeschrijving van Lier uit 1614 door Richalt van Grasen, Lier, 2014*, p. 178: [Anno 1416 ...] Ende voer deerste quamen inde processie die van Kessel ende Bevele, hadden tsamen een vat biers, die van Nylen een vat, die vant Haeghenbroeck een vat ende die van Laghene XVI gelten (naar de autograaf van de stadsbeschrijving van Lier door Richalt van Grasen, bewaard in de Koninklijk Bibliotheek van België, ms. II 757, fol. 112r°). Zie ook A.O. Vermeiren, *Openbare feesten onzer voorouders*, in: *Lyrana*, 3, 1911 p. 136 (met foutief jaartal 1417); E. Van Autenboer, *De Lierse schuttersgilden (deel 2)*, in: *Lira Elegans*, 2, 1992, p. 132-133.
- 9 J.-B. Stockmans, *Geschiedenis der gemeenten...*, p. 112, noot 3. De schutters van Kessel trokken ongetwijfeld op onder het bevel van de Lierse schutters, daar ze deel uitmaakten van de Lierse bijvang. De oorlog tegen Gelre wordt ook vermeld door Van Grasen (zie: M. Mees, o.c., p. 148) en door Chr. Van Lom, (*Beschryving der stad Lier, Den Haag, 1740*, p. 195-199), evenwel zonder verwijzing naar de schuttersgilden van de bijvang.
- 10 J. Peeters, *De Sint-Sebastiaansgilde van Bevel*, ..., p. 57.
- 11 J.B. Stockmans, *Magistraat en schependom der stad Lier, Lier, 1902*, p. 82-83.
- 12 F. Lens, *Beroepen in het Kessel van 1823*, in: *De Poemp*, nr. 82/83, 04-09/2014, p. 10-11

Nijlense Handboogschutters Sint-Sebastiaan hebben de jeugd mee



De oude traditie van het handboogschieten werd in Nijlen sinds 2005 weer opgenomen door de vzw Sint-Sebastiaan. De gilde heeft een 80-tal leden, van wie de helft jonger dan 18 jaar! Alhoewel het handboogschieten een individuele sport is, kan ze gemakkelijk in familieverband beoefend worden, en het blijft een sport die aantrekkelijk is voor man en vrouw, schrijft de club op haar webstek (www.nss-nijlen.be). Het trainingslokaal bevindt zich in de Looystraat 28 te Nijlen. Meer info krijg je graag op 0497.73.59.53.

Een dorpsfiguur : de Staf

Gisteren (19 maart 2013) is de Staf begraven. Zomaar, plots, zonder iets te zeggen, stierf hij. Een vrouw had Staf niet, nee, hij was jonkman gebleven en leefde als God in Frankrijk. Ik heb hem nooit anders gekend. En ik ken hem al heel lang, van toen ik nog naar de lagere school ging. Hij was wel wat ouder dan ik. Maar hoe oud hij eigenlijk was, dat wist ik niet.

Op de Staf kon je geen leeftijd plakken. Hij was een van die mensen die zichtbaar weinig veranderen. Die altijd precies hetzelfde blijven. Maar toch worden ook die alle jaren een jaar ouder. Een paar jaar na zijn legerdienst heeft de Staf een huis gekocht een paar honderd meter van zijn ouderhuis. Het had al lang te koop gestaan, het was precies dat men er niet vanaf zou geraken. Het was een doodgewoon huis : een deur, een venster en opzij een gang naar achter. Naar 't schijnt heeft de Staf dat huis gekocht voor, zoals men zegt, een appel en een ei, en is er komen wonen.

Maar nu is de Staf dood, hij is gisteren begraven. Als hij hier nog woonde en ge hem tegen kwaamt, en als gij een goeiedag zegde, kreeg je geen antwoord, alleen een schuwe, loense blik. Precies als van een verloren gelopen hond die overal wordt weggejaagd. Maar overdag kwam je de Staf weinig tegen. Alleen zondags kon je hem soms tegenkomen, als hij op zijn eentje door de velden en weiden dwaalde. En altijd die schuwe blik. Zijn hoofd halvelings schuin naar beneden en zijn handen diep in de zakken van een lange winterjas. Die jas droeg hij alle dagen, en het grootste deel van 't jaar. Ik denk dat hij toen maar één jas had.

De garde heeft eens geprobeerd om bij hem binnen te geraken. Verder



Staf Vercammen

dan de buitenkant van de voordeur is hij niet gekomen. Naar het schijnt heeft de Staf toen gezegd: "Laat mij gerust, ik laat u ook gerust". Maar de garde die wist meer, maar heeft daarover nooit een woord gesproken. Als hij de Staf tegenkwam, stak hij zijn hand omhoog en de Staf knikte.

Naar de kerk is hij nooit geweest. Alleen gisteren, toen hij is begraven. Werken deed de Staf niet. Na zijn jaren in de gemeenteschool is hij zoals veel jonge gasten beginnen te slijpen. Hij is beginnen stempelen toen hij zo'n jaar of dertig was, en dat is hij blijven doen tot aan zijn pensioen.

RVA-controle

Op een zonnige namiddag moest hij neer de RVA op controle komen. Hij was juist zijn weide aan 't bemesten met de inhoud van de wc-put. Hij sprong op zijn "vlo" en reed naar Lier. Sinds die dag is hij niet meer

op controle moeten komen. Achteraf heb ik vernomen dat de bedienden van de RVA zijn buitengevlucht en ramen en deuren hebben opgezket om de stank buiten te krijgen...

De Staf was een doodgewone, simpele, brave mens. Hij deed niemand kwaad en werd door iedereen met rust gelaten. Hij deed soms wel zaken die niet helemaal volgens de wet waren, maar er was niemand die zich daaraan ergerde. Het weinige eten dat hij nodig had, kweekte hij op een veldje. 't Was grond "van den heiligen geest" die daar zomaar lag en door niemand werd bewonnen. Vroeger had daar een klein huisje gestaan dat door een oud koppel werd gehuurd. Na hun dood was dat huisje vervallen en een tijd nadien ingestort. Omdat het lapje grond te klein was om nog te verhuren, niemand wilde er iets voor geven, bleef het braak en verwilderd liggen. Tot de Staf er begon te hovenieren. Bemesten deed hij met paardenmest. Die haalde hij met zijn wagentje een heel eind verderop bij een paardenboer. Hij zette die op een hoop en liet die liggen tot hij ze nodig had. Soms reed hij dagen en nachten heen en weer. Verder zette hij af en toe een strop op de Netedijk, en ving een konijn. Zijn beste tijd was wanneer de konijnen de ziekte mixomatose hadden. Dan had hij ze maar voor 't pakken. Hij sneed hun zieke kop eraf en ze gingen in de pot. Ik heb de Staf daarvan nooit ziek gezien.

Werken

De Staf was niet te lui om te werken. Hij deed het wel op zijn eigen tempo, maar hij was altijd bezig. Hij had een aanhangwagentje om achter aan zijn fiets te hangen. Het was van zwaar ijzer. Zo'n wagentje dat men in de fabriek gebruikt om zuurstof- en gasflessen te vervoeren van de ene naar de andere plaats om te lassen. Dat wagentje had hij op een braakliggend terrein gevonden tijdens zijn nachtelijke zwerftochten door de omliggende dorpen. Hoe hij

ermee thuis geraakt is... dat weet tot op heden niemand. Hij heeft er wielen ingezet van een oude brommer, die hij ook had gevonden, en klaar was Kees. Met een stuk touw bond hij het vast aan 't stoeltje van zijn fiets, en daarmee heeft hij van alles en nog wat vervoerd. Zijn fiets had hij ook gevonden. Die lag in een houtwal langs de Netedijk en was helemaal verroest. Wielen zaten er nog in, maar de banden waren versleten. Het was zo'n fiets waar vroeger de facteurs mee reden, zo eentje met van die hele dikke buizen. De Staf heeft die meegenomen, afgeschuurd tot op het blote ijzer, en geel geverfd. De pot verf had hij ergens gevonden langs de weg, waarschijnlijk van een auto gevallen. De beste dag van de maand was voor de Staf de dag waarop de mensen 's avonds het "grof huisvuil" buitenzetten voor de ophaaldienst. Dan reed hij de hele nacht met zijn karretje rond en wat hij dacht te kunnen gebruiken, nam hij mee.

Stoken en eten

De Staf had thuis een houtkachel staan. De eigenaars hadden die bij het grof vuil gezet, omdat er een barst in was. Hij heeft deze kachel meegenomen en die barst dichtgesmeerd met vuurvaste cement. Het hout dat hij erin stookte, haalde de Staf uit de Nete. Als het laag water was, reed hij met zijn karretje over de dijken en nam al het aangespoelde hout mee. Nadat het was gedroogd, kon hij stoken. Hout had hij genoeg. In zijn verwaarloosde tuin lag een stapel zo hoog als een huis. Vroeger had hij kippen, later niet meer. Soms vergat hij gedurende een paar dagen deze diertjes te voederen, en omdat ze vrij rondliepen en honger hadden, kropen ze door de haag in de naburige tuinen, waar ze alles overhoop scharrelden. Zo zijn de kippen langzaam maar zeker verdwenen. Waarschijnlijk zijn ze in kookpotten terechtgekomen. Voor de Staf geen zorgen, hij moest er geen eten meer voor kopen. De haag rond zijn tuin was een beukenhaag. Hij

heeft die nooit onderhouden, zodat er na verloop van tijd een houtwal en hoge bomen stonden. Voor de geburen was het goed, zo waren ze afgesloten van de rommel die in zijn tuin lag. Het materiaal voor het maken van de stal en het voederhok voor de schapen aan de Nete heeft hij beetje bij beetje bijeengehaald. Zwarte betonnen palen lagen op de stortplaats van een bouwondernemer. Voor het dak heeft hij ijzeren golfplaten gebruikt. Die kwamen van de afbraak van een oude fabriek zeven kilometer verderop. Op de stortplaats van die bouwondernemer lagen verschillende vrachtwagens bakstenen, afkomstig van afbraakwerken. Gedurende verschillende maanden heeft de Staf gereden om die naar huis te brengen. Hij heeft ze allemaal gekuist en heeft ze in zijn tuin en in de gang naast zijn huis opgestapeld. Het waren van die kleine bakstenen die men honderd jaar geleden gebruikte om huizen te bouwen. Na zijn dood heeft zijn jongste broer die verkocht voor veel geld.

Hier waak ik

Om de zijingang van zijn huis af te sluiten had de Staf een houten paneel gezet tussen de voorgevel van zijn huis en dat van zijn buurman. Hij had er schijnbaar een poortje in gemaakt, maar dat ging niet open. Daarop had hij een plaat bevestigd waarop een kop van een Duitse herder stond met eronder "Hier waak ik". Maar een hond heeft Staf nooit gehad. Zijn gezegde was: "Die maakt alleen maar lawaai!"

Veel mensen van Nijlen dachten dat Staf niet kon spreken, maar jawel, hij sprak niet veel, maar zingen dat deed hij wel! Hij kon heel mooi zingen, maar alleen als hij een beetje te veel gedronken had. Op café ging Staf niet. Hij dronk wel "wittekes". Deze oude klare haalde hij in een klein drankwinkeltje in een naburig dorp. Hij bracht altijd twee flessen mee. Een voor direct gebruik, en een om een voorraad te hebben.

Begin van het einde

Een drietal jaren geleden is het met de Staf stillekesaan beginnen achteruit te gaan. Op een vroege morgen kwam hij aan zijn weide. Ze was leeg! De omheiningsdraad was doorgeknipt – er stonden bandensporen van een vrachtwagen – en zijn twaalf schapen waren verdwenen. De weide lag tegen de Netedijk en daarover komen alle soorten mensen. De politie is wel komen kijken, maar er is achteraf nooit iets van gehoord. Van toen af is de Staf helemaal anders geworden...

In die periode had ik mij voorgenomen goeiendag te zeggen, telkens als ik de Staf tegenkwam. En ja hoor, na een paar weken begon de Staf tegen mij te praten. Eerst een beetje schuw, maar na een paar weken praatte hij voluit. 't Is zo dat ik vernomen heb wat ik heb opgeschreven.

Afscheid

Na het verdwijnen van zijn schapen liep de Staf nog meer krom en op 't laatst kwam hij bijna niet meer buiten. Zijn tuin heeft hij toen wel afgemaakt en er enkele kippen ingezet, want zonder "beestjes" kon de Staf niet leven. Het gebeurde dat hij een hele week niet werd gezien. Op een gegeven moment is de Staf ziek geworden, naar het schijnt van bedorven vlees, en is hij naar de kliniek gebracht. Na een tijdje heeft men hem overgebracht naar het rusthuis. Daar is hij ongeveer een jaar gebleven en stillekesaan verder achteruitgegaan. Naar het schijnt van altijd binnen te zitten, want de Staf was een buitenmens. Arm was Staf niet. In de straat waar hij woonde, de Nonnenstraat, had hij nog een huis en aan de Kleine Nete had hij verschillende weides.

En gisteren is hij begraven! Hij was 81 jaar (geboren in 1933)

Willy Verrelst.



Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
ereleden

Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Frans Lens, 03.480.04.81
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

2016 :

Naar een verjonging van De Poemp

Als ik dit schrijf, lieve Lezeres en beste Lezer, bereiden wij al een tijdje de uitbreiding van het Poempbestuur voor. Niet dat “de ouwe duvels” gaan opstappen, maar we worden inderdaad een jaarke ouder en kunnen best enkele nieuwe, jongere pennen gebruiken.

Wij blijven dus ook in 2016 verder poempen en vragen onze tweeduizend lezers andermaal 7 Euro lidgeld te storten. Voor dat bescheiden bedrag bent u dan weer een heel jaar lang bij De Poemp! Meer uitleg vindt u op het ingesloten stortingsbriefje.

Samen naar een gelukkig, vredevol en gezond nieuw jaar!

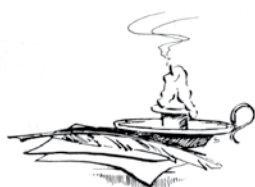
Walter Caethoven.



Over foto's, illustraties en teksten

Beschikt u over foto's of illustraties die mogelijk in ons tijdschrift kunnen gebruikt worden, dan maken wij daarvan graag een digitale kopie. Neem daartoe contact op met één van onze bestuursleden (zie telefoonlijst hiernaast). Binnen de kortste tijd bezorgen wij u het origineel terug. Tenzij u het aan De Poemp wil schenken. In elk geval bedankt voor de medewerking!

Werkten mee aan dit nummer :



Redactie : Walter Caethoven, Rik Claes, Frans Lens, Marc Mees, Juul Nelis, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel, Willy Verrelst
Fotografie : Walter Caethoven (telefoon 03.481.85.70)
Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt
Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven
Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze “Poemp” ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be . En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be .

Uitgegeven met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.



© 2016 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en “abo Poemp”.



DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ 23-STE
REEKS □ NR. 89 □ VOORJAAR 2016 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN